

VILJEM WEITLING

(1808—1871)

Po julijski revoluciji l. 1830. in po zatrti poljski vstaji je postal Pariz središče revolucijske razpoložljive emigracije iz vseh tistih delov Evrope, kjer je pihala reakcijska burja "svete alijance" pod vodstvom avstrijskega državnika kneza Metternicha. Tudi na Nemškem, kjer so se spoštovali Metternichovi ukazi, so politične in socialne nezadovoljnosti prežgale in po potrebi tudi zapirale. Zato je veliko tedanjih nemških izobražencev hitelo v svobodoljubnejši francoski Pariz, od koder se je širila revolucionarna socialna in politična propaganda na Nemško. Prvo duhovno revolucijsko stvarjalstvo nemški pisatelji in pesniki, družili se v svobodni organizaciji "Das junge Deutschland", katere idejna vodnika sta bila osebnost skoraj nepoznana Laube in Gutzkow. Idejno je to revolucionarno gibanje bilo sorodno idejam laškega revolucionarja in republikanca Mazzinija, ker je zlasti zagovarjal bratstvo vseh narodov, se upiralo pregroženemu cerkvenemu pritisku in soglašalo z žensko emancipacijo. Iz Pariza je pošiljal pekoča pisma Lud. Boerne, a tam je živel tudi največji in s socialističnimi idejami prepojen nemški liriki Heinrich Heine. Nemške vlade so bile opozorjene na ta pokret tudi z Dunaja in so zato svarile založnike pred spisi teh ljudi. Tudi Heineja samega so prepovedali. V Parizu živeči nemški emigranti so osnovali svojo tajno organizacijo — "Bund der Gerechten" (Zvezo izobčenec), katere naloga naj bi bila

preroditi nemški narod v smislu francoskih revolucijskih socialnih in političnih prizadevanj, zlasti v duhu L. Blanca in Ledru Rollina. Živeč te organizacije pa so bili nemški potujoči rokodelski pomočniki, ki so hoteli tja, kjer se je obetala večja svoboda: na Francosko, v Švico. Ti potujoči rokodelski možje so prenašali revolucionarne bacile iz Francoskega in Švice domov, kjer so jih tajno širili v družtvih in po delavnicah. Med temi preprostimi ljudmi se je našel človek, ki ni hotel služiti izobraženecem, ampak je sam poprijel za vajeti. To je bil krojaški pomočnik Viljem Weitling, ki je postal prvi utopiistični socialist med Nemci. Leta 1835. je prišel v Pariz in se je spoznal s francoskimi socialistnimi revolucionarji med delavci. Kot Nemec je bil temeljit ter je proučeval nauke komunista Babeufa, religijskega socialnega reformatorja Lammenaisa, Louisa Blanca, Ledru Rollina in drugih. Ko se je "Bund der Gerechten" razšel, je osnoval novo organizacijo po svojem okusu — "Bund der Gerechten" (Zvezo pravičnih), kjer so imeli delavci ljudje prvo besedo. Med njimi sta idejno pomenila zlasti Fourier in Cabot. Kmalu je prenesel svojo organizacijo tudi v Švico in v južno Nemčijo. Člani so si med seboj bili "bratje". Agitacija se je vršila brez velikega krika, po zanesljivih in izbranih članih v delavnicah in delavskih stanovih. Leta 1835. je izdal Weitling svoj prvi spis "Die Menschheit wie sie ist und wie sie sein sollte". (Kakšno je in

kakšno bi naj bilo človeštvo), ki se je skrivaj natisnil in po potujočih pomočnikih spravil med ljudi, zlasti pa v Nemčijo. Leta 1841. je v Vevey-u v Švici izdal časnik, v katerem je pozival nemške delavce k ustvaritvi demokratične republike. Naslednjega leta je izšla v Curihu njegova znamenita knjiga: "Garantien der Harmonie und Freiheit". Tu se je pokazal popolnoma utopista, kakršni so bili vsi njegovi angleški in francoski predhodniki in vrstniki. Vseh teh utopistov socializem je imel metafizično podlago: vsi so verovali v dobroto Boga ali v njegovo zameno, v naravo. Bog je ustvaril svet; zato je dober. Ker pa je dober, je tudi njegova ustvaritev dobra. In ker je dobra, vsebuje harmonijo in svobodo ljudi. V tem idealnem ozračju plava tudi Weitling, preprost rokodelski pomočnik, učence francoskih utopiističnih socialistnih reformatorjev in revolucionarjev. V svoji knjigi "Garantien der Harmonie und Freiheit" propoveduje komunizem po vzoru Babeufa, sklicujoč se na proletarsko filozofijo Rousseauja. Tu pravi: "Popolna enakost je dosegljiva le, ako se odstrani vsak državni red. Nobena vlada ne pozna popolne enakosti med ljudmi, ker misli samo na upravne posele. Ko so ljudje prvič iznašli pojem lastnine, je bilo to opravičljivo, ker se ni nikomur odvzela pravica, da ne bi tudi sam postal posestnik. Takrat namreč ljudje še niso poznali denarja, zemlje pa je bilo za vsakogar v obliči. Prilastitev manjših ali večjih kosov zemlje je bila moralno opravila v vse dotlej, dokler je vsakdo imel možnost storiti prav isto. Od časa pa, ko to ni bilo več mo-

goče, je lastnina prenehala biti pravica, nasprotno postala je krivica, in to v tem večji meri, ker je postala vzrok pomanjkanja in bede tisočih. Odprite tedaj vaše ječe in zapore, zakaj mnogo poštenih ljudi je v njih. Odprite jim duri in recite jim: Vi niste vedeli, kaj je lastnina, a tudi mi nismo vedeli tega; dajmo, podirimo te zidove, odstranimo te zapehe in omrežja, da odpade vzrok naše ločitve. Bodimo si prijatelji." Weitling, kakor drugi socialisti in komunisti do leta 1840. niso niti mislili na to, da bo mogoče vedno bolj pereče socialno vprašanje rešiti le z bojem med kapitalističnim in proletarskim slojem. Tudi Weitling je upal, da je mogoče moderni socialni spor mirno poravnati. Svojo prej omenjeno knjigo končuje z apokaliptičnim "mogočnikom sveta", katerim kliče: "Mogočniki sveta, vi imate aršadstva, da morete s svojo slavo zatemniti spomin na Aleksandra Velikega in Napoleona I. Vi imate možnost, da zamorete odpraviti nadloge družbe na način, ki bo vam in nam ljub. Če bi morali mi sami opraviti ta posel z našimi grobnimi sredstvi, se bo izvršil s trudom in bolečo za vas in za nas. Premislite in izberite!"

Misel je utopična, pomenbna pa zaradi tega, ker jo je bil zapisal preprost delavec, mož iz ljudstva, katerega razni utopiistični družabni načrti dotlej niso upoštevali. Delavska množica je bila dotlej je usmiljenja vredni objekt visokih srčnih stremiljenj posameznikov. Tu pa je udaril vmes rasničen delavec in rekel tudi sledeče: "Nič besedičenja, temveč odkrito povedjmo: potrebna je revolucija! Ali bo izbojevana le s duševno močjo, ali pa se ji morda pridruži tudi groba fizična — na to je treba še počakati. Vsekakor pa moramo biti pripravljeni za oba slučaja." Tako je postal krojaški pomočnik Weitling kilcar proletariata in to je njegov zgodovinski pomen. Pokazal je novo pot v socialnih bojih, pot samopomoči "ljudstva", podsvetno sicer, ali vendarle got — razrednega boja. Njegovo stremiljenje je bilo za tem, da se uveljavi v svojem socialnem razredu in ga organizira. In če pravi v predgovoru tega svojega spisa, da je zbral v njem materijalne in duševne moči svojih bratov — je s tem sam izrekel zgodovinsko resnico. Tako je prekoračil vsaj deloma meje socialnega utopizma. S tega vidika se mu je odprl nov razgled na družbo in položaj proletarskega sloja v njej. Spoznal je, da je sistem družabnega reda krič, ker sili ljudi, da delajo proti načelom socialne harmonije, ne pa le zlobna volja ali pa kratkovidnost ljudi. Kljub temu pa vseeno ni mogel jasno spoznati poti do cilja, za katerim je hodil. Z mladim K. Marxom sta ljuto trčila skupaj in vršile so se med njima razburilne debate. Weitling Marxa, oziroma njegove nove znanstvene dialektike ni mogel razumeti. Umsko je tičal še pregledoko v utopizmu. Utemeljeval je potrebo komunistične družbe z moralizirajočimi dokazi. Marxove dialektike o zgodovinski nujnosti in njenega nastajanja iz stare ni doumel. Ideja razvoja mu je bila tuja. Ostalo pa mu je neokrnjeno navdušenje nad popolnostjo nove komunistične družbe, kakor si jo je bil našel od podrobnosti. Njegova agitacija je bila religijsko pobarvana. Ne samo v svojem zadnjem spisu "Evangelium eines armen Suenders", temveč tudi ostali njegovi spisi so prepleteni z evangelijskimi citati. Ali ni značilno, da je prvi proletarec, ki je bil besednik revolucijskega razpoloženja svojega sloja, poklical religijo, da podpre njegov nauk? Stori je to v upanju, da s čistim krščanstvom poprej zedini in zbudi še neorganizirano in socialno nezavedno delavsko množico. Tako je tudi St. Simon proglasil svojo socialno teorijo kot "novo krščanstvo" in ji tako pridal zelo močno agitačno element. In je res s tem žadobil močno podlago za proletarsko propagando med delavci, katere prvi začetnik je bil.

Weitling je bil končno zaradi svoje agitacije izgnan iz Švice.

RAZNO

Satira o raznih poklicih. Znan nemški humorist A. Weber je priobčil "besednjak" o stanovih in poklicih. Tu je čitati: "Idealist — plemenit idiot. Egoist — ne plemenit modrijan. Pessimist — prekanjen lump. Optimist — častitljiv tepec. — Delikvent — tak, ki ga še niso prijeli. Kritiki — oaskrunjevalci mrtvecev. Uradnik — pomemben človek. Politijski uradnik — še pomembnejši človek. Poročnikova žena — kavejska lepota. Moderni filozof — človek, ki ne ve, da nič ne ve. Profesionist — človek, ki nič ne ve, a nekaj zna. Profesor — človek, ki nekaj ve, a nič ne zna. Liriki — duhoviti stradalci. Komercialisti svetnikov — nasprotje liriku. Kazenski zagovornik — človek, ki ne more druge prepričati o napačnosti tega, kar sam ne veruje. Človek — edini pametno, nesposobno živeči sesalec. Monokel — vidno znamenje slabega duha. Red — dokaz dostojnega mišljenja. Ljubezen — otroška bolezen. Zakon — tajna bolezen. Ločitev — zbujeenje iz navidezne bolezn. Sreča — mrtvojenjena tačca.

O poljubovanju v starem veku. Stari Rimljani svojih žen niso poljubovali iz ljubezni, ampak zato, da so zvedeli, ali so žene v njihovi odsotnosti pile vino. — Stari Grki so pa siliili svoje žene jesti čebulo, češ, da jih v njihovi odsotnosti ne bo poljubil kdo drugi.

V Rumuniji je rodila neka ženska čuden otrok, kateri je imel dve glavi. Ena je bila priručna k nogam in podobna živalski.

Alfred de Musset je bil tako zelo raztresen, da je v skodelico kave, ki mu jo je servirala mlada dama, vrzel 50 centimov, ker je mislil, da prosjači prispevko za kak dobrodelni namen. Sloveči matematik Ampere je prišel po hudem naliivu domov, položil je dežnik v posteljo ter ga odel, da bi se ne prehladil, sam pa se je tlačil v stajalo za dežnika, da bi se ocedil.

Književne vesti

"Pod lipo", družinski mesečnik za vse, ki so dobre volje. Četrta številka ima sledečo vsebino: A. Ribot: Zadruga — mirna idejna revolucija. — Mile Klopčič: Sonet. — Mile Klopčič: Iz kitajske lirike: Iz "Si-Kinga": Tožba. Tu-fu: Birič. — C. Heinrich Heine. — Heinrich Heine: Šlezjski tkalci. — Heinrich Heine: Enfant Perdu. — Čulkovski: Grška Onučin in njegova žrtve. — Historicus: O balkanskih socialno demokratičnih konferencah. — Franc Kurt Sperk: Navoščiljivci. — A. K.: O početkih socialističnega gibanja na Slovenskem. — Ivan Vuk: Samo, da ne razžalosti mater. — J. Ramsay MacDonald: Stoletje individualizma. — Dr. Ernst Gruenfeld: Duhovne korenine zadrugarstva. — r: Trocki o Leninu. — Karol Tekavec: Iz mojih zapiskov. — Listek.

Naslov revije: Pod lipo, Ljubljana, Prule šte. 15, Jugoslavija, Evrope.

DA SKUHAS DOBRO PIVO, PIŠI PO NAŠE PRODUKTE.

Imamo v salgi slad, hmelj, sladkor in vse druge potrebščine. Poskusite in se prepričate, da je doma pri nas kuhani vodno le najboljši in najcenejši.

Groceries, sladkarij in v predstavljenih damo primerno poskup pri vaših naročilih. Pišite po informacijah na:

FRANK OGLAR, 6451 Superior Avenue, Cleveland, O.

Agitirajte za "Prosveto!"

TO POTREBUJETE PROT BEČICI IN KOŽNIM PAHKOM.

Cemu premisljevati o stih valed kožnih izpahkov, vas nadleguje srbečica in ki na vaši koži. Severov vam je v rešitev in daje pomoč. To je varno antiseptično zdravilo, ki se lahko uporabi čes. Vam očisti nalezljivost, če, da lepo mehko in čisto b. Uspehi se kažejo že na uporabljenju in srbečica. Tisoči zadovoljnih soglasja tem. Cena 50 centov škata. Na prodaj pri lekarnarjih. Severa Co., Cedar Rapids, — (Adv.)

Trudni in Nervozni Ljudje dejo Novo Veselje v Nug Tone.

Je učinkovito in hitro. Kri mora imeti železo, žveplo, Nuga-Tone daje železo in žveplo živcem. Ista je značilnost krvi in žveplo. Čudov kakor hitre Nuga-Tone povrne nje in moč iscrpanim živcem in cam. Napravi rdečo kri, moč mirne živce in počasi njih moč v novosti. Daje blažilen spanec, dobro prebavo in mnogo navdu in ambicije. Če se dobro ne poč, je vaša dolžnost, da jo poskusite. Nič ne strah, ako vam ne stori d, je prijetna na živili in počutju ste boljše takoj. Če vam je še ni pial vaš zdravnik, potem pojdite v lekarno in kupite Nuga-Tone sprejmite nadomestil. Vživite par dni in če se ne počutite boljše ne gledajte boljše, niste ostalo v lekarnarju, ki vam bo povrnil vaš nar. Indolentni Nuga-Tone zavajajo od vseh lekarnarjev, da jate isto in povrnilo denar, če niste dovoljni. Priporočena, jamčena in prodaj v vseh lekarnah. — (Adv.)

SVETNIK

Spisal Anton Fogazzaro.
Prevel Pastuikín.

(Dalje.)

Noemi je obljubila, da ne bo govorila. Jeanne se je polagoma pomirila in se prva premaknila z mesta. Ah, biti sama, biti sama v svoji sobi! Pogled na zvonik Naše Gospe, ki se je z ostrim vrhom zabadal v nebo, jo je bodel kakor pogled na zmagovitega in nespravljivega sovražnika. Zdal je dobro razumela, kako je tri leta sama sebe varala, da zanjo ni več nobenega upanja. Kako je zdaj trpelo in se upiralo njeno upanje, ki je mislila, da je že davno pokopano, kako trdovratno ji je viharilo v arcu: ne, ne, ni postal redovnik, ni on! S krčevitostjo vroče želje je stisnila Noemino roko. Tolajšne besede so slabemale, utihle. Skoro gotovo je to on, skoro gotovo je vse končano za vedno. Nočna tišina, mesečna otožnost, otožnost mrtvih ulic, mrzla sapa, ki je začela pihati, vse je soglašalo z njenimi žalostnimi mislimi.

Jedva je cerkev Naše Gospe ostala za njima, že je po senčni ulici zdrnil zopet mimo zidu oni nesrečni človek. Noemi je pospešila korak ter si začela, da bi bila še skoro doma. Ko je Karlino opazil, da sta jo onidve ubrali naravnost proti mali vili, namesto da bi šli proti mostu, ki vodi na drugi breg Lac d'amour-a, je začel protestirati. A tako? In zadnji prizor? Ali sta pozabili? Noemi se je hotela postaviti po robu, toda Jeanne, ki je trepetala, da ne bi Karlino česa zasledil, jo je prosila, naj odneha.

"Na mostu," je zaklical Karlino, "postojta par minut!"

Naslonili sta se na ograjo ter gledali v ovalno zrcalo nepremične vodne gladine. Mesec se je bil skril za oblake.

"Ta brezmesecnost je zame nekaj božanskega," je rekel Karlino. "A ta trenutek bi dal polovico svoje bodoče slave, če bi se v oblakih odprlo malo okence z drobno zvezdico na sredi, ki bi jo bilo mogoče videti v vodi. Niti predstavljati si ne moreta, kako se mi zaobrne to zadnje poglavje. Čujta! Na Obrežju rožnega venca sta prej gledali labode."

"A jih ni bilo," ga je prekinila Noemi. "Nič ne de," je povzel Karlino. "Gledali sta labode, ki jih je osvetljevala mesečina."

"A mesečina ni segala do vode," je dejala zopet Noemi. "Ali, kaj to dé!" je odvrnil Karlino razdražen. In ko je Noemi pripomnila, da bi bilo nesmiselno tirati ju ob tej uri po vseh Brugah, je on poetično primerjal svoja pripravljajna proučevanja in svoje skoro fotografske natančne zapiske s česom, ki v kuhinji izobno služi, na mizo ga pa ne nosijo, in nadaljeval svojo povest o labodih in mesečini.

sag." Tedaj reče mladenka: "Kdo je Abisag?" zato ker je nevedna kakor vedne, ki ne poznata Abisag, moje prve ljubezni. Duhovnik ne odgovori, napoti se z dekletom skozi Voleno ulico. Ona vprašuje zopet, kdo je Abisag, in starec molči. Glejte ono grozno, črno senco, ki se pomika gori in dol ter izgine, ko zapoje vseh štirindvajset zvonov.

"To ni natanko tako," je zamrmala Noemi. Karlino toliko, da ji ni rekel: norica!

"Duhovnik," je nadaljeval, "primerja ono črno senco s hudobnim duhom, ki se plazi okrog jasnih duhov—vedne ne razumeta zveze, toda zveza je—z željo, da bi se zagnal vanje ter ostal v njih, on v družbi drugih, ki so hušji od njega. Nato—tukaj nilem še našel zveze, a jo gotovo najdem—se pogovor zasuče o ljubezni. Vedne sta premerili Veliki trg. Nocoj ni bilo godbe, a navadno je, in domnevam, da se tedaj ukreše veliko ljubezni z očmi, kakor po vsem svetu. Velikanski stari zvonik in stari duhovnik kafta precejšnjo strpljivost: mladenki pa se ta oblike ljubezni zdijo bedaste ter se sgraja nad njimi. Ta je pač pozemelska ljubezen, meni duhovnik. In evo vama Hotel de Flandre in godbe za ženitvanjski ples."

"Kako?" je kliknila Noemi. "Bil je ženitvanjski ples?"

Karlino je stisnil in atresel pesti, pihajoč od nestrpnosti; zavzdihnil je ter nadaljeval:

"Mladenka vpraša: ali obstoji kakšna nebeska ljubezen? Tedaj sem vam rekel, da postojta pod drevesi Našega Odrašenika, vedne pa sta se ustavili ob vходу na trg. Nič ne de, stolnica se je videla, zadostuje. Duhovnik odgovori: da, nebeska ljubezen obstoji. Velikač stare stolnice, noči in tišine ga navdušuje. Začne govoriti. Zdal vama ne morem navesti vsega njegovega dolgega govora, imam ga precej neurejenega v glavi, a kratko jedro je to, da se tudi nebeska ljubezen rodi na zemlji, le dozoreti ne more na njej. Starec začne akoro v izpoved. S sopečimi prami in vročimi besedami izpove, da je občutil, ne posebnih nagnjenj do oseb, tudi ne nagnjenj, ki bi se jih moral armovati, temveč nekako umstveno in naravstveno teženje, da bi se združil z nekako breztelesno ženskostjo, ki bi bila-dopolnitev njegovega breztelesnega bitja, a da bi obenem ostala vendarle še toliko narazen, da bi med njima bilo prostora tudi za ljubezen."

"Umišljena nebesa!" je zamrmala Noemi. Karlino se je bil tako razvnel, da je ni ališal.

"Starec se zdi," je rekel, "da nekam nerazločno vidi v tej združitvi človeško trojico, podobno nebeski sveti trojici, in zato amatra za pravično in sveto, da človek hrepeni po njej. Končno obmolne, ves prevzet, ves tresoč se od stvari, ki jih je bil povedal; in napoti se proti Naši Gospi. Mladenka ga prime za roko. Tedaj pride oni nesrečni človek, duh izkušnjavec. Saj sta ga dobro videli! Recita, ali ni vse to dobro zasnovano, dobro zamišljeno! Starec in mladenka mu uideata, ali kakor nebo otemnita tudi njuni arel. In tu bi potreboval okenca v oblakih, z zvezdico na sredi. Starec in mladenka bi gledala molče, kako trepeče zvezdica v Lac d'amour-u in nebrojni skrivnostni vzgibi njunih duš bi spečeli tole misel: morebiti tam, nad zemeljskimi oblaki, v onem daljnem svetu!"

(Dalje prihodnjik.)

TISKARNA S. N. P. J.

SPREJENA VSA V TISKARSKO OBRT
SPADAJOČA DELA

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvaškem, slovaškem, češkem, nemškem, angleškem jeziku in drugih.

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO
S. N. P. J., DA TISKOVINE NAROČA
V SVOJI TISKARNI

CENE ZMERNE, UNIJSKO DELO PRVE VRSTE

VSA POJASNILA DAJE VODSTVO TISKARNE

Pišite po informacije na naslov:

S. N. P. J. PRINTERY

2657-59 South Lawndale Avenue, Chicago, Ill.

TAM SE DOBE NA ŽELJO TUDI VSA USTMENA POJASNILA